

Szczecin, dnia 8 maja 2020-roku

dr hab. Krystyna Nizioł, prof. US
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja rozprawy doktorskiej

pt. *„Ochrona prawna przedsiębiorców w interesie publicznym przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej”*, ss. 260, Białystok 2020.

Rozprawa doktorska będąca przedmiotem niniejszej recenzji została napisana pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Anny Piszcz, prof. UwB na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

1. Problematyka rozprawy doktorskiej i wybór jej tematu

W przedstawionej do recenzji rozprawie doktorskiej pt. *„Ochrona prawna przedsiębiorców w interesie publicznym przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej”*, Autorka analizuje niezwykle aktualny i ważny problem, zarówno z praktycznego, jak i teoretycznego punktu widzenia, a mianowicie charakter prawny zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczym. Wymaga podkreślenia, że Autorka dokonuje nie tylko analizy prawnej badanego zagadnienia, ale również posługuje się bardzo sprawnie elementami analizy ekonomicznej, co jest uzasadnione z uwagi na interdyscyplinarny charakter badanego problemu. Wymaga podkreślenia, że Autorka przedłożonej rozprawie doktorskiej dokonała kompleksowej analizy badanego problemu, co należy uznać za istotną wartość przedmiotowej rozprawy, zważywszy na aktualność analizowanych w niej zagadnień. W związku z tym wybór tematu rozprawy należy uznać za uzasadniony.

2. Cel rozprawy i metody badawcze

Podstawowy cel badawczy rozprawy doktorskiej został określony przez Autorkę jako ustalenie *„charakteru prawnego zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej i sposobów przeciwdziałania istniejącym i potencjalnym zakazanym praktykom. Należy ustalić, jakie działania należy podjąć, aby przyczyniły się one do zapobiegania i zwalczania takich praktyk między przedsiębiorcami”* (s. 12 rozprawy doktorskiej). W związku z tym Autorka postawiła następujące pytania szczegółowe dotyczące: (1)

sformułowania definicji nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej (w ujęciu ekonomicznym oraz prawnym), (2) metod regulacji zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w prawie polskim, (3) charakteru prawnego i zakresu zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w prawie polskim (przedmiotowego i podmiotowego), (4) egzekwowania zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej przez przedsiębiorców w prawie polskim (s. 12-13 rozprawy doktorskiej).

W rozprawie wielokrotnie widoczna jest również perspektywa ekonomiczna analizowanego problemu, ponieważ – jak trafnie wskazuje Autorka - „*problem ochrony przed nieuczciwym wykorzystaniem przewagi kontraktowej jest nieodłącznie związany z obrotem towarami i łańcuchem dostaw. Podjęty problem ma charakter multidyscyplinarny, bowiem wymaga łączenia rozważań z zakresu prawa z problematyką ekonomiczną, z uwagi na specyfikę funkcjonowania łańcucha dostaw żywności i samo zagadnienie przewagi kontraktowej.*” (s. 14-15 rozprawy doktorskiej).

Autorka zastosowała w rozprawie dwie metody badawcze, tj. analizę dogmatyczno-prawną i prawno-porównawczą. W ramach pierwszej z tych metod w rozprawie analizie poddano akty normatywne, głównie regulujące zakaz nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, zwalczanie nieuczciwej konkurencji, zakaz ograniczania konkurencji, przepisy prawa prywatnego i ustaw sektor

wych. W ramach drugiej z metod badawczych zastosowanych w rozprawie doktorskiej (tj. prawno-porównawczej) Autorka dokonała analizy regulacji prawnych dotyczących ochrony przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej przez silniejszą stronę transakcji handlowej w prawie polskim oraz innych wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej (tj. Niemczech, Francji, Litwie i Czechach). Metoda ta ma również pomóc „*w argumentacji dotyczącej zasadności określonych rozwiązań prawnych przyjętych w Polsce, bądź potrzeby ich zmian*” (s. 15 rozprawy doktorskiej).

Wybór powyższych metod, zważywszy na prawniczą tematykę rozprawy jest zasadny. Wymaga podkreślenia, że Autorka bardzo sprawnie posługuje się zastosowanymi metodami badawczymi. Ponadto bardzo trafnie identyfikuje i analizuje aspekty ekonomiczne badanego zagadnienia, które następnie są uzupełniane przez jego pogłębioną analizę prawną.

3. Struktura pracy

Rozprawa liczy 260 stron, z których rozważania merytoryczne zajmują 252 stron (s. 8-260). Pozostała część rozprawy obejmuje: spis treści, wykaz skrótów, wykazy aktów normatywnych, wykaz orzeczeń i decyzji, wykaz źródeł internetowych, bibliografię, wykaz

tabel. Merytoryczna część pracy składa się ze wstępu (s. 8-19), w którym przedstawiono uzasadnienie podjęcia badań (s. 8-11), cel rozważań i konstrukcję pracy (s. 11-14), metody badawcze (s. 14-15), stan badań (s.15-18) i terminologię (s.18-19), czterech rozdziałów merytorycznych obejmujących 204 strony (s. 20-224) oraz zakończenia (s. 225-237), w którym Autorka przedstawiła wyniki badań przeprowadzonych w jej części merytorycznej.

Co istotne, Autorka we Wstępie ujmuje również takie elementy jak „Stan badań” i „Terminologia”, co ma charakter porządkujący i jednocześnie pozwala na odniesienie badań przeprowadzonych przez Autorkę w rozprawie doktorskiej do dotychczasowego dorobku naukowego dotyczącego badanego problemu.

Konstrukcja merytorycznej części rozprawy doktorskiej, nawiązująca do podstawowego celu badawczego rozprawy i pytań szczegółowych, została przez Autorkę usystematyzowana w następujący sposób. W rozdziale pierwszym rozprawy Autorka zmierza do udzielenia odpowiedzi na pytanie *„jaka jest definicja nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej”*, co jak zauważa nie jest zadaniem prostym z uwagi na brak spójnej definicji tego pojęcia. W celu odpowiedzi na powyższe pytanie Autorka odwołała się do nauk ekonomicznych i prawnych (m. in. prawa konkurencji). W rozdziale pierwszym analizie poddano również regulacje czterech systemów prawnych wybranych państw UE, które były *„inspiracją dla polskiego ustawodawcy”* (s. 20 rozprawy doktorskiej). W rozdziale drugim rozprawy Autorka dokonała analizy *„modelu ochrony prawnej przedsiębiorcy przed praktykami, które spełniają przesłanki nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w prawie polskim”*, poszukując odpowiedzi na takie pytania jak: (1) *„jakie środki ochrony prawnej przed nieuczciwymi praktykami były (przed wejściem w życie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi) i są obecnie dostępne dla przedsiębiorców?”*, (2) *„czy wskazane środki mają słabe strony uzasadniające wprowadzenie nowej ustawy opartej o metodę administracyjnoprawną?”*, (3) *„czy środki ochrony prawnej nie kumulują się?”* (s. 78 rozprawy doktorskiej). Autorka w rozdziale drugim zastosowała kryterium metody regulacji stosunków społecznych. W rozdziale trzecim rozprawy dokonano analizy treści przepisów prawa materialnego ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi w celu odpowiedzi na pytania dotyczące zakresu przedmiotowego i podmiotowego tego zakazu. W związku z tym Autorka w tym rozdziale zmierzała do określenia (1) jakie są powody wykorzystywania przewagi kontraktowej, (2) *„jakie podmioty mogą korzystać z ochrony przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej”*, (3) *„jaka jest definicja przewagi kontraktowej”*,

(4) „jaki przesłanki musi spełniać zachowanie, które ma być zakwalifikowane jako nieuczciwie wykorzystujące przewagę kontraktową”, (5) „jaki typy praktyk są zakazane” (s. 123 rozprawy doktorskiej). Natomiast w ostatnim, czwartym rozdziale Autorka dokonała analizy zagadnień proceduralnych związanych z nieuczciwym wykorzystaniem przewagi kontraktowej, a więc dotyczących stosowania ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi. Najważniejsze kwestie związane z tym zagadnieniem Autorka ujęła w formie następujących pytań: (1) „jaki organ jest odpowiedzialny za egzekwowanie zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej?”, (2) „jaki uprawnienia do egzekwowania zakazu ma organ?” (s. 183 rozprawy doktorskiej).

Wymaga podkreślenia, że przyjęta przez Autorkę struktura pracy, która koresponduje ze sposobem prowadzenia badań, świadczy o jej wysokim poziomie warsztatu naukowego.

4. Merytoryczna ocena pracy

Rozprawa świadczy o bardzo dobrym warsztacie pracy naukowej Autorki oraz o jej dojrzałości w podejściu do analizy problemów naukowych. Przejawia się to nie tylko w dokonywanej przez nią krytycznej analizie tekstów prawnych i poglądów doktryny, ale również w ilustrowaniu tych rozważań danymi empirycznymi (w tym też ekonomicznymi). Ponadto, wysuwa ona - również w oparciu o rozważania przedstawione w rozprawie - logiczne i spójne wnioski, a także formułuje trafne i konkretne postulaty *de lege ferenda*. Wymaga podkreślenia, że konstrukcja rozprawy jest spójna i przejrzysta, o czym świadczy fakt, że każdy rozdział pracy rozpoczyna się Uwagami wprowadzającymi, w których Autorka pokrótce przedstawia podstawowy problem badawczy, który zostanie w nim zweryfikowany. Czyni to w sposób bardzo klarowny, wyszczególniając konkretne pytania, na które ma zostać udzielona odpowiedź. Natomiast wyniki swoich badań Autorka przedstawia we Wnioskach stanowiących podsumowanie każdego z rozdziałów.

W konsekwencji, rozprawę doktorską czyta się z przyjemnością, jest dopracowana pod względem merytorycznym i formalnym. Zaproponowany przez Autorkę sposób wywodu jest logiczny i spójny co sprawia, że mimo problemowego, multidyscyplinarnego zagadnienia analizowanego w rozprawie, pracę czyta się „lekką”, płynnie i przyjemnie.

Przechodząc do analizy poszczególnych rozdziałów należy stwierdzić, że Autorka trafnie rozpoczyna w rozdziale pierwszym swoje rozważania od ustalenia definicji nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, co - jak zauważa sama Autorka - nie jest zadaniem prostym, między innymi ze względu na brak spójnej definicji tego pojęcia (również w prawie

unijnym). Swoje rozważania rozpoczyna od definicji ekonomicznej tego terminu, aby przejść do jego analizy na gruncie nauk prawnych, a także analizy ochrony prawnej przed wykorzystywaniem przewagi kontraktowej w wybranych państwach Unii Europejskiej. Na potrzeby tej analizy Autorka wybrała takie państwa Unii Europejskiej jak Niemcy, Francję, Czechy oraz Litwę. Wybór akurat tych państw jest przez Autorkę dobrze uzasadniony (s. 42-43 rozprawy doktorskiej). Konstrukcja i tematyka pierwszego rozdziału rozprawy stanowi wprowadzenie do rozważań ujętych w kolejnych rozdziałach rozprawy. Wymaga podkreślenia, że Autorka rozpoczyna swoje rozważania od analizy przewagi kontraktowej na gruncie nauk ekonomicznych. Jest to zabieg trafny, zważywszy na fakt, że jak stwierdza „*Brak równowagi w sile nabywczej i pozycji negocjacyjnej przedsiębiorców jest naturalnym zjawiskiem ekonomicznym*” (s. 20 rozprawy). Rozważania dotyczące tego zagadnienia – co wskazuje na wysoki poziom merytoryczny rozprawy – Autorka opiera głównie na literaturze zagranicznej z zakresu nauk ekonomicznych, w tym dotyczącej nie tylko siły rynkowej, ale również struktur rynkowych, czy makroekonomii (s. 21-26 rozprawy doktorskiej). O wysokim poziomie rozprawy świadczy również posługiwanie się danymi empirycznymi, w tym również o charakterze ekonomicznym, co jest widoczne zarówno w rozdziale pierwszym rozprawy (s. 24-26), jak i w kolejnych (np. na s. 202-210, gdzie Autorka analizuje praktykę Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w zakresie egzekwowania zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej). Na marginesie rozważań należy wskazać, że w pracy wykorzystano również prezentację danych w formie tabel (rozprawa liczy 4 tabele), co przyczynia się do przejrzystej prezentacji danych, a także świadczy o tym, że Autorka, nie tylko nie obawia się korzystać z instrumentu typowego raczej dla nauk ekonomicznych, ale posługuje się nim bardzo dobrze. Przechodząc do analizy przewagi kontraktowej w kontekście łańcucha dostaw produktów spożywczych na gruncie nauk prawnych Autorka trafnie zastanawia się, dlaczego akurat ten sektor gospodarki jest tak istotny w polityce gospodarczej państw na całym świecie, które dbają o bezpieczeństwo żywnościowe. Trafnie dostrzega szerszy kontekst tego problemu, również w nawiązaniu do sytuacji kryzysowych, które mogą powodować wzrost cen żywności i rodzić różne implikacje polityczne (s. 29-30 rozprawy doktorskiej). Można jedynie dodać, że kontekst ten może być coraz bardziej aktualny ze względu na zmiany klimatyczne, których konsekwencje mogą dotknąć głównie sektor produktów rolnych i spożywczych, oraz przedsiębiorców z nim związanych. Po dokonaniu analizy prawnej pojęcia przewagi kontaktowej (s. 31-33 rozprawy doktorskiej) Autorka przechodzi do analizy funkcjonującego tylko w prawie polskim pojęcia „nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej”, której dokonuje na tle instytucji

nadużywania siły przetargowej i nadużycia zależności ekonomicznej. Rozważania te ilustruje przykładowymi praktykami stanowiącymi nadużywanie pozycji przetargowej, trafnie konstatując, że nie dotyczą one tylko postanowień umownych, ale również czynności faktycznych i prawnych (s. 35-37). W sposób bardzo przejrzysty Autorka wyjaśnia również różnice między regulacjami dotyczącymi nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej a prawem konkurencji (s. 37-40 rozprawy doktorskiej). Interesujące są rozważania ujęte w ostatniej części pierwszego rozdziału pracy, dotyczące ochrony prawnej przed wykorzystywaniem przewagi kontraktowej w wybranych państwach Unii Europejskiej i w prawie unijnym w łańcuchu dostaw produktów spożywczych (s. 40-75 rozprawy doktorskiej). Należy podkreślić, że swoich rozważań Autorka nie ogranicza tylko do pogłębionej analizy porządków prawnych czterech wybranych państw Unii Europejskiej, ale również odwołuje się do przykładów innych państw (Stanów Zjednoczonych, Irlandii), aby wykazać, jak inne państwa podchodzą do problemu zwalczania nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej. Analizy dotyczącej regulacji prawa francuskiego, niemieckiego, czeskiego i litewskiego Autorka dokonała w oparciu o pytania tworzące kwestionariusz badawczy, na który składają się: data uchwalenia aktu prawnego, sposób uregulowania problemu nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej, zakres tej regulacji, w tym zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz organ właściwy do egzekwowania w drodze publicznoprawnej przepisów dotyczących nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej (s. 43-44 rozprawy doktorskiej). Zaproponowany przez Autorkę sposób analizy jest bardzo przejrzysty, spójny i logiczny, ponieważ stwarza możliwość porównania regulacji z różnych porządków prawnych w oparciu o ujednoczone kryteria. Taki sposób prowadzenia wyводу jest zresztą widoczny w całej rozprawie doktorskiej, co sprawia, że zachowuje ona bardzo wysoki poziom naukowy, bez względu na problem, który jest analizowany. Ponadto Autorka przytacza również przykłady rozstrzygnięć zagranicznych organów powołanych do ochrony przed wykorzystywaniem przewagi kontraktowej, co wskazuje, że nie ogranicza się ona tylko do analizy zagranicznych aktów prawnych, ale uzupełnia swoje rozważanie również przykładami stosowania przez nie prawa w interesującym ją zakresie, uzasadnionym tematem badań. W odniesieniu do analizy wykorzystania przewagi kontraktowej w łańcuchu dostaw produktów spożywczych w prawie Unii Europejskiej, Autorka rozpoczyna rozważania od genezy regulacji unijnych, aby omówić Dyrektywę w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych, trafnie wskazując, że jest ona „*pierwszym krokiem w kierunku stworzenia minimalnego standardu ochrony w UE.*” (s.75). We Wnioskach podsumowujących pierwszy

rozdział rozprawy Autorka w sposób zwięzły podsumowuje rozważania w nim ujęte, w tym wyjaśnia między innymi powody nieistnienia uniwersalnej definicji nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, wskazuje charakterystyczne cechy zakazanych praktyk, trafnie stwierdzając, że *„Liczba państw, które zdecydowały się na wprowadzenie regulacji dotyczących nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, pokazuje, że jest to problem istotny i wymagający interwencji państwa”* (s. 76).

Przechodząc do omówienia kolejnego, drugiego rozdziału rozprawy doktorskiej wymaga zaznaczenia, że Autorka na wstępie wyraźnie nawiązuje do rozdziału poprzedniego, co wskazuje na spójną analizę problemu badawczego. Zabieg taki jest widoczny w całej rozprawie doktorskiej, co sprawia, że każdy kolejny rozdział jest powiązany z rozważaniami przedstawionymi w rozdziale wcześniejszym, a przez to cała praca jest bardzo uporządkowana i spójna. W drugim rozdziale pracy analizie poddano między innymi rodzaje odpowiedzialności prawnej związane z nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej. Przede wszystkim jednak skoncentrowano się na analizie metody cywilnoprawnej i administracyjnoprawnej, które zostały przez Autorkę pokrótce scharakteryzowane, aby następnie skoncentrować się na badaniu regulacji określonych aktów prawnych. W przypadku metody cywilnoprawnej były to regulacje ujęte w Kodeksie cywilnym, dotyczące przeciwdziałania nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, ustawie o organizacji niektórych rynków rolnych, prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. W odniesieniu do metody administracyjnoprawnej analizie poddano regulacje dotyczące prawa ochrony konkurencji, ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych. Na uwagę zasługuje wnikliwy sposób prowadzenia przez Autorkę analizy wybranych regulacji. W przypadku choćby Kodeksu cywilnego, Autorka z dużą swobodą porusza się po jego regulacjach pośrednio lub bezpośrednio chroniących *„przed nieuczciwymi praktykami w działalności gospodarczej i jednocześnie nie zawierają wyłączeń sektorowych.”* (s. 84 rozprawy doktorskiej), takich jak np. zasada swobody umów, klauzula dobrych obyczajów i zasady współżycia społecznego, nieważność czynności prawnych, instytucji wyzysku, odpowiedzialność deliktowa, umowa kontraktacji (s. 84- 93 rozprawy doktorskiej). Następnie formułuje na podstawie przeprowadzonej analizy trafny wniosek, *„że pomimo wielu środków prawnych zawartych w Kodeksie cywilnym, nie jest on wystarczającym narzędziem chroniącym przed nieuczciwymi praktykami w obrocie profesjonalnym. Nie obejmuje swoim zakresem wielu praktyk, które można uznać za nieuczciwe wykorzystywanie przewagi kontaktowej”* (s. 92 rozprawy doktorskiej). Podobnie wysoki poziom merytoryczny i warsztatu pracy naukowej prezentuje Autorka przy analizie

kolejnych regulacji dotyczących każdej z dwóch badanych metod regulacji w rozdziale drugim rozprawy doktorskiej. Autorka badała w nim również zbieg podstaw od ukarania przedsiębiorcy za zachowania wypełniające przesłanki nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej. Na uwagę zasługują wnioski sformułowane w podsumowaniu drugiego rozdziału rozprawy doktorskiej. Warto wskazać na jeden z nich, świadczący o dużej swobodzie i wysokim poziomie przeprowadzonej analizy dokonanej z wykorzystaniem wielu różnych aktów prawnych, Autorka stwierdza bowiem „Środki ochrony przedsiębiorców przed nieuczciwymi praktykami silniejszych kontrahentów mogą się kumulować. (...) ochrona wynikająca z ustawy może kumulować się z prawem zwalczania nieuczciwej konkurencji, Kodeksem cywilnym, prawem ochrony konkurencji i przepisami o nadmiernym opóźnianiu się ze spełnianiem świadczeń pieniężnych” (s. 121-122 rozprawy doktorskiej).

Na szczególną uwagę zasługują rozważania Autorki ujęte w rozdziale trzecim rozprawy doktorskiej dotyczące charakteru prawnego i zakresu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w prawie polskim. Autorka rozpoczyna rozważania dotyczące tej materii od omówienia przebiegu prac legislacyjnych nad ustawą o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi (s. 123-126 rozprawy doktorskiej). Następnie analizie poddano zmiany przedmiotowej ustawy (s. 126-129 rozprawy doktorskiej), aby przejść do interesujących rozważań dotyczących istoty zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi (s. 129 -178 rozprawy doktorskiej). Autorka bardzo dokładnie analizuje to zagadnienie, ponieważ odnosi się zarówno do *ratio legis* przedmiotowej ustawy, przesłanek jej stosowania, ograniczenia jej stosowania do sektora produktów rolnych i spożywczych (w tym jego charakterystyki, a także definicji produktu rolnego i spożywczego), a następnie analizuje szczegółowo między innymi zakres przedmiotowy zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, jego przesłanki (klauzule generalne, klauzulę sprzeczności z dobrymi obyczajami, klauzulę zagrożenia lub naruszenia istotnego interesu dłuższej strony), rodzaje praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową. Autorka analizuje również zakres podmiotowy zakazu nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej, w tym m. in. pojęcie przedsiębiorcy, nabywcy, dostawcy. Jednocześnie w pracy cały czas są obecne wątki ekonomiczne, przy okazji np. rozważań dotyczących celu ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystaniu przewagi kontraktowej, ponieważ Autorka wskazuje, że „jednym z motywów wprowadzenia ochrony jest protekcyjizm gospodarczy. Ochrona ma charakter nie tylko społeczny, ale też polityczny” (s. 134 rozprawy doktorskiej). Na wysoką

ocenę zasługują również rozważania dotyczące interesu publicznego, czy ograniczenia stosowania przedmiotowej ustawy od sektora produktów rolnych i spożywczych, w których Autorka posługuje się nie tylko analizą orzecznictwa, literatury przedmiotu, ale również ilustruje te rozważania danymi empirycznymi ujętymi w przytaczanych raportach opisujących stan polskiego sektora rolno-spożywczego (s. 135-145 rozprawy doktorskiej). O dojrzałości naukowej Autorki świadczy również to, że nie obawia się ona wyrażać zdecydowanych ocen i poglądów w stosunku do badanych problemów, tak jak ma to miejsce na przykład przy ustawowej ocenie definicji produktów rolnych i spożywczych (s. 146 rozprawy doktorskiej). Również wnikliwej analizie Autorka poddała zakres przedmiotowy zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, także nie unikając wyrażania swojej oceny (np. na s. 152, 155 rozprawy doktorskiej przy ocenie terminu „znaczej dysproporcji w potencjale ekonomicznym”), a także formułując konkretne propozycje udoskonalenia aktualnych regulacji, będące wynikiem przeprowadzonej analizy. I tak na przykład Autorka stwierdza „*Jak pokazuje analiza przeprowadzona w niniejszym podrozdziale definicja przewagi kontraktowej oparta jest o wyrażenie niedookreślone i brak jest jednoznacznych wskazówek, jak należy je interpretować. W związku z tym proponuję wprowadzenie dodatkowych przesłanek między dostawcą i nabywcą, które uproszczą zadanie Prezesa UOKiK*”, i przesłanki te następnie dokładnie przedstawia (s. 155-157 rozprawy doktorskiej). Podobnie warte odnotowania są rozważania dotyczące przesłanek nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, w których Autorka odnosi się do klauzul generalnych, klauzuli sprzeczności z dobrymi obyczajami, klauzuli zagrożenia lub naruszenia istotnego interesu drugiej strony, rodzajów praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową, które są również oparte na wnikliwej analizie orzecznictwa sądowego i decyzji Prezesa UOKiK (s. 157-172 rozprawy doktorskiej). Równie cenne są rozważania dotyczące zakresu podmiotowego zakazu nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej, z uwagi na syntetyczny, zwięzły sposób analizy (s. 173-178 rozprawy doktorskiej).

Niewątpliwie zakres i waga rozważań dokonanych przez Autorkę w rozdziale trzecim rozprawy doktorskiej ma charakter wszechstronny oraz wskazuje, że swobodnie posługuje się ona analizą aktów prawnych, co czyni w sposób wnikliwy, a następnie z analizy tej wyciąga trafne wnioski. Autorka wskazuje w nich między innymi, że „*uchwalenie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystaniu przewagi kontraktowej w obrocie towarami rolnymi i spożywczymi jest istotnym uzupełnieniem i wzmocnieniem publicznoprawnej ochrony przedsiębiorców przed nieuczciwymi praktykami*” (s. 180 rozprawy doktorskiej). W dalszej części podsumowania tego rozdziału pracy Autorka wymienia konkretne mankamenty

analizowanej ustawy, wskazując choćby na zasadność objęcia ochroną przed nieuczciwymi praktykami wszystkich przedsiębiorców, posługiwanie się trudnymi do interpretacji klauzulami generalnymi (s. 180-182 rozprawy doktorskiej).

Ostatni, czwarty rozdział rozprawy doktorskiej jest również interesujący. Jego przedmiotem jest egzekwowanie zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, a więc w dużej mierze ma on charakter empiryczny (s. 183- 220 rozprawy doktorskiej). Autorka omawia w nim między innymi publicznoprawne egzekwowanie zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontraktowej, organ odpowiedzialny za publicznoprawną ochronę w tym zakresie, władcze środki egzekwowania przedmiotowego zakazu, sankcje z tym związane, praktykę właściwego organu w zakresie egzekwowania powyższego zakazu, prywatnoprawne jego egzekwowanie. O dojrzałości naukowej Autorki świadczy choćby sposób, w jaki podchodzi ona do analizy tego, jaki organ powinien być odpowiedzialny za egzekwowanie zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontaktowej (s. 187-192 i 210-215 rozprawy doktorskiej). Rozważa bowiem argumenty przemawiające za powierzeniem tego zadania Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie formułuje postulaty *de lege ferenda* dotyczące usunięcia problemów ze stosowaniem analizowanej ustawy. Rozdział czwarty rozprawy doktorskiej zasługuje na wysoką ocenę również ze względu na umiejętny dobór i posługiwanie się analizą zagadnień, zarówno dotyczącym kwestii proceduralnych (władcze środki egzekwowania zakazu nieuczciwego wykorzystania przewagi kontaktowej w obrocie produktami rolnymi lub spożywczymi, s. 192- 197 rozprawy doktorskiej), sankcji (s. 197-202 rozprawy doktorskiej), praktyki organu w zakresie egzekwowania przedmiotowego zakazu (s. 202-210 rozprawy doktorskiej), czy też prywatnoprawnego jego egzekwowania (s. 215-220 rozprawy doktorskiej). W wielu miejscach rozważań zaprezentowanych w tej części pracy Autorka formułuje trafne i przemyślane wnioski, poprzedzone wnikliwą analizą (np. na s. 208-209, kiedy odnosi się do niskiej liczby decyzji wydanych przez Prezesa UOKiK, jednocześnie nawiązując do problemu skuteczności danej regulacji, co wskazuje na dużą wiedzę Autorki i dostrzeżenie analizowanego problemu w szerokim kontekście, a także umiejętność formułowania własnych, merytorycznie uzasadnionych ocen). O twórczym podejściu do analizowanego problemu świadczą również rozważania dotyczące ewentualnego wskazania Dyrektora Generalnego KOWR jako organu odpowiedzialnego za publicznoprawną ochronę przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej w prawie polskim, ponieważ, Autorka również prezentuje je jako jedno z trzech możliwych rozwiązań, uzasadniając swoje stanowisko, i przedstawiając mankamenty oraz zalety każdego z nich. Rozważania te

kontynuuje we wnioskach sformułowanych na końcu ostatniego rozdziału pracy (s. 211, 221-224 rozprawy doktorskiej).

W Zakończeniu rozprawy Autorka zwięźle podsumowała wyniki badań przedstawione w części merytorycznej, które świadczą, iż w pełni zrealizowała przyjęty w rozprawie założony cel badawczy. Wśród wniosków końcowych sformułowanych przez Autorkę głębszej refleksji wymagają te, które dotyczą zmiany modelu egzekwowania zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontaktowej i analiza dokonana w tym zakresie w odniesieniu do jego trzech wariantów. Autorka pokrótce uzasadnia swoje stanowisko, posługując się racjonalną argumentacją, nawiązując do przeprowadzonych badań, ponieważ jak stwierdza *„Powyższe ustalenia wynikają z przeprowadzonych w rozprawie analiz i towarzyszących im wniosków”* (s. 225 rozprawy doktorskiej). Równie cenne są wnioski Autorki dotyczące braku jednej uniwersalnej definicji nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontaktowej, poczynione w kontekście prawnoporównawczym (s. 226-227 rozprawy doktorskiej), regulacji prawa unijnego dotyczących rozwiązania problemu nieuczciwego wykorzystania przewagi kontaktowej (s. 228 rozprawy doktorskiej). Na szczególną uwagę zasługują rozważania Autorki dotyczące polskich regulacji dotyczących problemu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontaktowej, ponieważ wskazuje ona wiele argumentów przemawiających za brakiem rozwiązania tego problemu w sposób kompleksowy (s. 228-230 rozprawy doktorskiej), a także podaje mankamenty obowiązujących regulacji, proponując sposoby ich udoskonalenia (s. 232-234 rozprawy doktorskiej). Wymaga podkreślenia, że Autorka formułuje również trafne wnioski dotyczące aspektu praktycznego, tj. stosowania analizowanej ustawy, które odnosi również do wyboru organu, który będzie ją egzekwował (s. 234-237 rozprawy doktorskiej). Warto przytoczyć wniosek Autorki, który ukazuje jej wnikliwy, logiczny i konkretny sposób wnioskowania: *„Analiza obowiązujących przepisów prawnych ustawy prowadzi do wniosku, że uchwalona w pośpiechu polska regulacja, poddana kilku nowelizacjom już po niespełna trzech latach obowiązywania, pozostaje wciąż niezbyt udaną próbą legislacyjną i model ochrony, który wprowadza, pozostaje niekompletny”* (s. 232 rozprawy doktorskiej). Autorka następnie wskazuje te mankamenty i podaje sposoby ich usunięcia (s. 232-234 rozprawy doktorskiej), stwierdzając również, że *„do 1.05.2021 r. jest czas na implementację Dyrektywy nr 2019/633 do polskiego porządku prawnego. Jest to doskonała okazja dla ustawodawcy, by dokonać większych zmian mających na celu usprawnienie mechanizmu egzekwowania zakazu nieuczciwego wykorzystywania przewagi kontaktowej”* (s. 237 rozprawy doktorskiej).

5. Dobór, wykorzystanie materiałów źródłowych oraz strona formalna rozprawy

Autorka korzystała z wielu różnorodnych źródeł zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Wymaga zaznaczenia, że dokonała trafnego doboru materiału badawczego, obejmującego między innymi monografie naukowe, artykuły w czasopismach naukowych. Niewątpliwie atutem rozprawy jest znaczna liczba źródeł, z których korzystała Autorka, licząca łącznie aż 385 pozycji. Należy podkreślić, że są to źródła zróżnicowane pod względem rodzaju i kraju pochodzenia. Autorka przeanalizowała dużą liczbę krajowych, unijnych i zagranicznych aktów prawnych – łącznie 71 pozycji (w tym odpowiednio: z zakresu prawa unijnego – 22, prawa polskiego – 34, prawa czeskiego – 5, prawa francuskiego – 3, prawa litewskiego – 5, prawa niemieckiego – 2). Równie znaczna jest liczba krajowych i zagranicznych pozycji naukowych, z których korzystała Autorka, wynosząca łącznie 190 pozycji (w tym źródeł zagranicznych – 52). Autorka dokonała również analizy wielu orzeczeń i decyzji – łącznie 45 (w tym orzeczeń sądów polskich – 39, decyzji Prezesa UOKiK – 6). W pracy wykorzystana również 79 źródeł internetowych. Za zaletę pracy należy uznać znaczny udział literatury zagranicznej ujęty w jej bibliografii.

W związku z tym można uznać, że dobór źródeł, z których korzystała Autorka jest w pełni trafny, ponieważ obejmuje źródła aktualne i właściwie dobrane.

Autorka posługuje się językiem logicznym, w sposób jasny i zwięzły formułuje swoje wnioski. Posługuje się również językiem prawniczymi w sposób komunikatywny, pisze o trudnych zagadnieniach w sposób przystępny i zrozumiały. Praca jest pieczołowicie opracowana pod względem formalnym. Korektę językową przeprowadzono tak starannie, że trudno dopatrzeć się jakichkolwiek błędów korektorskich czy interpunkcyjnych. W nielicznych miejscach zasadnym byłoby doprecyzowanie użytych sformułowań przy określaniu aktów prawnych. Na przykład przy posługiwaniu określeniem „Dyrektywa” (np. na s. 73 i 74) dodanie jej nr (ewentualnie umieszczenie tego określenia w Wykazie skrótów). Podobnie przy określeniu „nowa ustawa” (np. na s. 78), „Kodeks” (s. 85), „ustawa” (np. s. 94, 95, 105 rozprawy doktorskiej). Można również rozważyć zastąpienie takich sformułowań, jak np. „Ustawa w art. 1 określa” (s. 94 rozprawy doktorskiej) określeniem „W art. 1 ustawy określono”, czy też unikać takich zwrotów jak „Ciężko jest uzasadnić” (np. s. 128 rozprawy doktorskiej), innym np. „Trudno jest uzasadnić”. Przypisy są również konstruowane w sposób prawidłowy.

Poczynione pod adresem niniejszej rozprawy nieliczne uwagi krytyczne, nie rzutują na jej ogólną, bardzo pozytywną ocenę.

6. Konkluzja

W konkluzji stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Magdaleny Knapp pt. „Ochrona prawna przedsiębiorców w interesie publicznym przed nieuczciwym wykorzystywaniem przewagi kontraktowej” ss. 260 Białystok 2020, ss. 261, 262 oryginalne rozwiązanie przez Doktorantkę zagadnienia naukowego, potwierdzając jej ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej „prawo” i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wszystko to sprawia, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. j. Dz. U. z 2017r. poz. 1789 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669).

W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Knapp do dalszych czynności w przewodzie doktorskim.

Jednocześnie, mając na uwadze wysoką ocenę merytoryczną niniejszej rozprawy doktorskiej, wnoszę o jej wyróżnienie.

Szczecin, dnia 8 maja 2020 roku